

Javaslat a
„Kálmány Lajos a népi kultúra gyűjtője”
települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Vargáné Nagyfalusi Ilona Mária

Vargáné Nagyfalusi Ilona Mária

Csanádpalota, 2017. március 8.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó neve: Vargáné Nagyfalusi Ilona Mária

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Vargáné Nagyfalusi Ilona Mária

Levelezési cím: Apátfalva, 6931 Rákóczi utca 115.

Telefonszám: 06 70 51047 43

E-mail cím: ilonafalusi@freemail.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: „*Kálmány Lajos a népi kultúra gyűjtője*”

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és
élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki
megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye Csanádpalota

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési tájegységi megyei külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A palotai plébánosok sorában a legérdekesebb, de ugyanakkor tragikus személyiség. Neve a mai tudományos világban fogalommá nőtt. Mint azt az évtizedek alatt összegyűjtött archaikus népi imák, balladák, népmesék, hiedelmek mennyiségéből látjuk, hatalmas munkát végzett.

Elsőként **Kálmány Lajos** (Szeged, 1852-1919.) néprajzkutató, pap figyelt fel a nép ajkáról hangzó különös ősi szimbólumokat használó imákra, balladákra, népdalokra. „Magyarpécskán volt káplán, ott kezdte népköltészeti gyűjtését. Összeférhetetlen, nehéz, ugyanakkor a parasztokhoz húzó természete miatt gyakran összeütközésbe került feletteseivel, a püspökökkel. Ezért állandóan újabb és újabb plébániákra helyezték Temes, Torontál, Arad és Csanád megye területén. Ilyen módon hosszabb-rövidebb ideig a Szeged környéki és a bánási magyar katolikus lakosságú falvak többségében megfordult a mintegy négy évtizedes papi szolgálata során. Az állandó helyváltoztatás a terület alapos áttekintését és óriási népköltési gyűjtést tett lehetővé. Pótolhatatlan nagy értékű folklórt mentett meg a múlt századi Alföld egészében még tradicionális világából.”¹

1885. dec. 1-1886. dec. 15-ig szolgált káplánként Csanádpalotán.

1894. május 1-jén nevezték ki a plébánia kormányzójává, ideiglenes vezetőjévé.

1898. július 1-jén kapott végleges plébánosi megbízatást.

1910. november 15-i nyugdíjazásáig volt csanádpalotai lelkész.

A csanádpalotai lakosok kedvelték plébánosukat. Tetszett nekik a jól megtermett pap fizikai ereje, állítólag ő volt a falu legerősebb embere. Mindig pipázott és szerette a bort, de sosem volt részeg.

¹ Magyar Néprajzi Lexikon

Az egyszerű emberekkel barátkozott, a községi és járási vezetőkkel mindig pörölt. Kiállt az egyház, a plébánia, valamint hívei érdekei mellett. Nem tetszett az uraknak, hogy a paraszttal barátkozik a tanító, a patikus és a jegyző helyett. Híveinek nem tetszett hogy maga ült a trágyáskocsin, dolgozott saját földjén. Kálmány jó gazdálkodónak bizonyult, a Csanád vármegyei virilisták listáján 1901-ben 60. helyen volt. Káplánjait nagyon megbecsülte „, mivel a lelkipásztori teendők nagy részét ők látták el....” 1906. aug. 1-jén agyvérzés érte, maradandó egészségi károsodással. 1910. november 15-én nyugdíjazták, Szegedre költözött. ²

Plébánosként 1894-től 1906-ig élt Csanádpalotán, de miként a vakbuzgóbb hívek emlegették: „Nem papnak teremtette az Isten, mert még a parasztok trágyásszekeire is felült, osztán meg nagyon sikamlósan beszélgetett az emberekkel. Mindég az egyszerű emberek között kófrát. Nem tudott ájtatoskodni.” De egyik-másik akkori tisztviselő részéről olyan vélemény is megnyilvánult, hogy: “Nincs ennek a plébánosnak semmi intelligenciája, mert bárkivel szóba áll. Ilyen papnak bármelyik paraszt megfelelne. Jó ember volt, de rossz pap.”

A nép csak parasztpapnak, nótás papnak emlegette.

Persze akadtak az úgynevezett tisztviselők között olyanok is, akik nemcsak nagyra becsülték Kálmány Lajost, de társaságukba is bevették. Ilyenek voltak Brengarten Henrik községi főjegyző, Buja Lajos iskolaigazgató.

Hogy Kálmány Lajost nem papnak teremtette az Isten, azt a viselkedéséből következtették ki.

Például: amikor a 60 holdas papföldre /egyházi birtokra/ tanyát építtetett, a tanya körül gyümölcsfákat telepíttetett, mondva, majd jó lesz az a kapásoknak és részes aratóknak. ³

Mitológiai feldolgozó munkáját, s a vallási néprajzzal kapcsolatos tanulmányát a Magyar Tudományos Akadémia is elismerte, s közreadta még életében.

Koszorúk az Alföld vad virágaiból. 1-2.

Szeged népe. 1-3.

Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya.

Kálmány Lajos népköltési hagyatéka / szerk. Ortutay

Történeti énekek és katonadalok / gyűjtötte Kálmány Lajos

Alföldi népballadák / gyűjtötte Kálmány Lajos

„1885. decemberben Csanádpalotán lett segédlelkész, ahol ismét felkavarta a kedélyeket. A Szegedi Híradó 1886. január 29-i számában „*A vidékről*” címmel irt cikket a környék elmaradottságáról, amit „Figyelő” álnéven publikált. Óvatossága ellenére fény derült a szerző kilétére es ez ismét felettesei rosszállását váltotta ki. 1894 tavaszán megüresedett Csanádpalotán a plébánosi hely, így került oda májusban helyettes plébánosnak es az is maradt egészen 1898. június 20-ig, holott már korábban kérte a véglegesítését. Erről az időszakról nincs sok információnk, de az biztos, hogy életében a néprajzi gyűjtés háttérbe szorult, hiszen csak két tanulmánya jelent meg tíz év alatt. Ennek több oka lehetett: lekötötték papi teendői, a gazdálkodás, amit maga végzett és a rókusai plébániáért folytatott harc is elkedvetlenítette. Káplánt takarékoságból nem tartott, ráadásul a földjein is egymaga dolgozott, nem fogadott fel bérest, emellett állítólag papi teendőit sem végezte hibátlanul.”⁴

² Miklós Péter: Kálmány Lajos csanádpalotai évei Makó 2003. Szerk: Dr Tóth Ferenc

³ Asztalos P. Kálmán: Szájhagyományok Kálmány Lajosról

⁴ Tompos Krisztina: Kálmány Lajos a megítélések tükrében.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Kálmány Lajos több évet töltött Csanádpalotán, mint káplán, kormányzó és plébános. Az 1800-as évek vége felé nagy fellendülés volt megfigyelhető Csanádpalotán. Ez Brengarten Henrik, Buja Lajos és Kálmány Lajos együttműködésének volt köszönhető. Kálmány Lajos foglalkozása pap volt, de emellett néprajzi gyűjtő, a legnagyobb magyar folklorista is volt, ahogy Móra Ferenc nevezte. Többen illették a nótás pap vagy az utolsó magyar sámán titulussal.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Miklós Péter: Kálmány Lajos csanádpalotai évei Makó, 2003

Magyar Néprajzi Lexikon

Péter László: Kálmány Lajos Szeged- Pécska 2008.

Kálmány Lajos: Magyar hitvilág 2011.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve Bálint Sándor: A szögedi nemzet 1978/79-2

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: nincs

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Dombormű a plébánia oldalfalán. közöttük Kálmány Lajos.

1903. Csanádpalotai kaskötő tanfolyam résztvevői,

Az előbbi kép kinagyítva.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

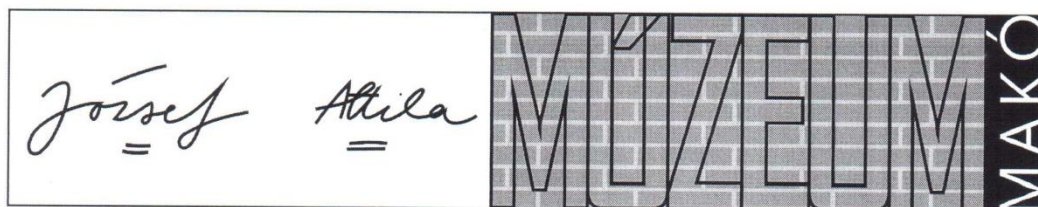
Települési Értéktár Bizottság
Csanádpalota

Javaslat Kálmány Lajos, a legnagyobb magyar folklorista csanádpalotai értéktárba való felvételére

Kálmány Lajos sok más hely mellett Csanádpalotán is volt plébános. Érdekes személyisége tetszett a lakosságnak. Hatalmas erejéről történetek szóltak. A pipa és a bor elválaszthatatlan volt tőle. Igaz plébános volt, de e mellett Palotán nagyon szeretett gazdálkodni, szántani, vetni, betakarítani. Életmódja, gondolkodása hasonló volt a parasztokéhoz. Tudjuk róla, hogy rengeteg népi imát, balladát, nótát, népmesét gyűjtött, és gondolkodása megelőzte korát. Ezért sokszor magányosnak érezte magát, és szélmalomharcot vívott. A róla szóló csanádpalotai történeteket Asztalos P. Kálmán gyűjtötte fel.

Javaslom a helyi értéktárba felvételre.
Makó, 2017. március 10.

Kómar Máttyás néprajzos
6900. Makó, Petőfi park 2.

AJÁNLÁS

Csanádpalotai Értéktár Bizottság Elnöke részére

6913 Csanádpalota

Kelemen László tér 10.

Tárgy: Ajánlás *Kálmány Lajos, a legnagyobb magyar folklorista* értéktárba való felvétele

Tisztelt Elnök Asszony!

Kálmány Lajost, akit Móra Ferenc csak így nevezett: a Bánát vándorlegény, 16 éven keresztül szolgált Csanádpalotán, mint pap. Közben megírta fő művét a Koszorúk az Alföld vadvirágaiból, amely bizonyítéka volt annak a ténynek, hogy az alföldi pusztákon is megteremnek a népköltészeti remekművek. Csanádpalotán még a mai napig élnek az emberek emlékezetében Kálmány Lajosról történetek, legendák melyek rendkívüli erejéről, habitusáról, jelleméről mesélnek.

A magyar folklór meghatározó kutatója volt, kit a pályatársai elismertek, de előljárói sosem.

Mint múzeumigazgató, és mint néprajzos is feltétlenül javaslom *Kálmány Lajos, a legnagyobb magyar folklorista* Csanádpalota Értéktárába bevenni.

Makó 2017. március 7.

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

A domborművet Vargáné fotózta, 2017. március 9-én a csanádpalotai parókia oldalán.

A templom oldalánál készült kép a kaskótó tanfolyam résztvevőit ábrázolja Csanádpalotán.

A közeli kép ennek nagyítása, Kálmány Lajos is ott áll közöttük.

A fotók az internet szabad felhasználású oldalairól lettek letöltve.

Hozzájárulói nyilatkozat

A javaslatban és annak mellékleteiben szereplő fényképeket Vargáné Nagyfalusi Ilona
(Apátfalva, Rákóczi utca 115.) alatti lakos készítette.
További felhasználásukhoz ezennel hozzájárulok.

Apátfalva, 2017. március 3.

Vargáné Nagyfalusi Ilona